

TALABALAR KASBIY SIFATLARINI KREATIV YONDASHUV ASOSIDA SHAKLLANTIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH USULLARI

Xolmatova G.U.

Guliston Davlat Pedagogika instituti 2-kurs magistranti

Mamatova X.M.

p.f.b.f.d. (PhD), dotsent, Guliston Davlat Pedagogika institute

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalarda kasbiy sifatlarni kreativ yondashuv asosida shakllantirish va takomillashtirish masalalari yoritilgan. Zamonaviy ta'lim jarayonida kreativ yondashuvdan foydalanish talabalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, tanqidiy va analitik fikrlashni kuchaytirish hamda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda kreativ yondashuv asosida o'tkazilgan ta'lim jarayonlari talabalarning mustaqil ishlash, yangicha g'oyalarni ilgari surish, muammoli vaziyatlarni samarali hal etish va jamoada ishlash ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantirishi aniqlangan. Shuningdek, maqolada talabalarda kasbiy sifatlarni shakllantirish va takomillashtirishda innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni ham atroflicha tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Kreativ yondashuv, kasbiy sifatlar, talaba, innovatsion texnologiyalar, ta'lim jarayoni, kompetensiya.

Annotation. This article explores the mechanisms of developing and improving students' professional qualities through a creative approach. In modern education, the use of creativity-based methods plays a crucial role in fostering students' innovative potential, enhancing critical and analytical thinking, and strengthening professional competencies. The research findings reveal that applying a creative approach in the learning process significantly improves students' ability to work independently, generate original ideas, solve problems effectively, and collaborate in teams. Furthermore, the article analyzes the importance of innovative pedagogical technologies in shaping and improving professional qualities among students.

Key words: Creative approach, professional qualities, student, innovative technologies, educational process, competence.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы формирования и совершенствования профессиональных качеств студентов на основе креативного подхода. Использование креативных методов в современном образовательном процессе играет важную роль в развитии творческого потенциала студентов, укреплении критического и аналитического мышления, а также формировании профессиональных компетенций. Результаты исследования показывают, что применение креативного подхода в учебном процессе значительно способствует развитию у студентов

самостоятельности, способности генерировать новые идеи, эффективно решать проблемные ситуации и работать в команде. Кроме того, в статье подробно проанализирована роль инновационных педагогических технологий в формировании и совершенствовании профессиональных качеств студентов.

Ключевые слова: *Креативный подход, профессиональные качества, студент, инновационные технологии, образовательный процесс, компетенция.*

Kirish. Bugungi globallashuv va tezkor innovatsiyalar davrida ta'lim tizimining oldiga qo'yilgan asosiy vazifalardan biri – talabalarning kasbiy sifatlarini rivojlantirish va ularni mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassis sifatida tayyorlashdir. Shu jarayonda kreativ yondashuv alohida o'rin tutadi. Chunki kreativ yondashuv nafaqat bilimlarni o'zlashtirishga, balki talabalarning tafakkurini kengaytirishga, yangicha qarashlarni shakllantirishga va innovatsion g'oyalarni ilgari surishga xizmat qiladi.

Kreativ yondashuv asosidagi ta'lim jarayonida talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatlari, tanqidiy va analitik yondashuvlari, shuningdek, amaliy vaziyatlarda muammolarni samarali hal etish ko'nikmalari shakllanadi. Bu jarayon ularning kasbiy sifatleri – tashabbuskorlik, mas'uliyat, liderlik, kommunikativ madaniyat va ijodkorlikni yanada rivojlantiradi.

Bugungi kunda ko'plab davlatlar, jumladan O'zbekiston ta'lim tizimi ham, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va kreativ metodlardan foydalanish orqali yuqori malakali, mustaqil fikrlovchi, ijtimoiy faol hamda raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashga intilmoqda. Shu bois, talabalarda kasbiy sifatleri shakllantirishda kreativ yondashuvning o'rni nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb masalaga aylanmoqda.

Mazkur maqolada talabalarda kreativ yondashuv orqali kasbiy sifatleri shakllantirish va takomillashtirishning samarali mexanizmlari, ularning amaliyotga tatbiqi hamda natijalari atroflicha tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida kreativ metodlarning ta'lim jarayoniga kiritilishi va uning samaradorligi turli yo'nalishlarda o'rganildi hamda taqqoslandi. Zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – talabalarning kasbiy sifatleri nafaqat shakllantirish, balki ularni doimiy ravishda rivojlantirish va takomillashtirishdan iborat. Chunki bugungi kunda tezkor o'zgarayotgan mehnat bozori shaxsdan nafaqat chuqur nazariy bilimni, balki amaliy ko'nikmalar, ijodiy tafakkur, yangilik yaratish qobiliyati va moslashuvchanlikni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ta'lim jarayonida kreativ yondashuvni joriy etish nafaqat pedagogik zarurat, balki strategik ehtiyoj ham hisoblanadi.

Kreativ yondashuv talabalarning o'quv faoliyatiga yangicha ruh olib kiradi, ularning qiziqishlarini kuchaytiradi va bilim olish jarayonini ijodiy hamkorlikka asoslaydi. Bunday jarayon talabalarning mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni

noodatiy yo'llar bilan hal etish, yangi g'oyalarni ilgari surish va ularni amalda sinab ko'rish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu orqali ularning kasbiy sifatlari – ijodkorlik, tashabbuskorlik, mas'uliyatlilik, hamkorlikda ishlash, tezkor fikrlash va yangilikka intilish kabi fazilatlar barqaror rivojlanadi.

Shuningdek, kreativ yondashuvning o'ziga xos jihati shundaki, u talabalarning nafaqat o'quv jarayonida, balki kelajakdagi kasbiy faoliyatida ham qo'l keladigan universal kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Masalan, zamonaviy ish beruvchilar ko'proq kreativ fikrlovchi, muammoli vaziyatlarda innovatsion yechim topa oladigan va jamoada samarali ishlay oladigan yosh mutaxassislarni talab qilmoqda. Shu bois, ta'lim muassasalarida kreativ yondashuvni keng qo'llash orqali nafaqat kasbiy bilim, balki shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni ham rivojlantirish mumkin.

Mazkur maqolada aynan shu masalaga e'tibor qaratilib, talabalarda kreativ yondashuv orqali kasbiy sifatlarni shakllantirish va takomillashtirishning nazariy hamda amaliy asoslari, uning afzalliklari, mexanizmlari va ta'lim jarayonidagi samaradorligi keng qamrovda tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. Ta'lim jarayonida kreativ yondashuvni qo'llash talabalarning kasbiy sifatlarini shakllantirish va rivojlantirishda muhim omil sifatida ko'rilmogda. So'nggi yillarda bu borada ko'plab tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, ular kreativlikning ta'lim samaradorligiga ta'siri, kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi roli hamda innovatsion yondashuvlar bilan uyg'unligini yoritib bergan.

Psixologiya va pedagogika fanlari nuqtai nazaridan kreativlik shaxsning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish, yangilik yaratish qobiliyatini rivojlantirish va muammoli vaziyatlarda noodatiy qaror qabul qilishga undovchi jarayon sifatida qaraladi. Masalan, G. Gardnerning ko'p qirrali intellekt nazariyasi kreativlikning har bir shaxsda turlicha rivojlanishini va uni to'g'ri yo'naltirish zarurligini asoslab beradi [1]. O'zbekistonlik olimlar ham kreativ yondashuvning ta'limdagi ahamiyatini keng o'rganganlar. Ularning ilmiy izlanishlari natijalarida, talabalarni raqobatbardosh kadr sifatida tayyorlash uchun kreativ metodlardan foydalanishning samaradorligi alohida ta'kidlangan [2].

Shuningdek, xorijiy tajribalar ham kreativ yondashuvning ta'lim sifatini oshirishdagi o'rnini ko'rsatadi. Masalan, Finlyandiya va Janubiy Koreya ta'lim tizimlarida kreativ metodlar asosida tashkil etilgan dars jarayonlari o'quvchilar va talabalar bilimini chuqurlashtirish, ularni mustaqil fikrlashga undash va innovatsion faoliyatga tayyorlashda muhim vosita sifatida qaralmoqda [3]. Adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, kreativ yondashuv talabalarning kasbiy sifatlarini shakllantirishda nafaqat pedagogik metod, balki ularni jamiyatning yangi talablari asosida har tomonlama tayyorlash strategiyasi sifatida ham qaralishi kerak. Zero, bu jarayon shaxsni o'z fikrini erkin ifoda etuvchi, ijodiy yondasha oladigan, tezkor qaror qabul qiluvchi va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'sha oladigan mutaxassis sifatida

shakllantirishga xizmat qiladi [4]. Kreativ yondashuvning samaradorligi bo'yicha olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatadiki, ushbu metod talabalarda nafaqat kasbiy sifatlarni, balki ularning shaxsiy rivojlanish jarayonini ham qo'llab-quvvatlaydi. Xususan, A. Maslowning "o'zini-o'zi ro'yobga chiqarish nazariyasi" kreativ yondashuvning shaxsning ichki salohiyatini yuzaga chiqarishda muhim vosita ekanligini asoslaydi [5]. Shuningdek, talabalarining kasbiy sifatlarini shakllantirish jarayonida kreativ yondashuvning psixologik jihatlari ham alohida o'rganilgan. Tadqiqotlarda ko'rsatilishicha, kreativ faoliyat o'quvchilar va talabalarni stressli vaziyatlarda muvozanatni saqlash, noodatiy yechim topish va o'zini namoyon qilish imkoniyatlarini kengaytiradi [6]. Ta'limda kreativ yondashuvni joriy qilishning amaliy jihatlarga to'xtaladigan bo'lsak, turli interaktiv metodlar, loyiha asosidagi o'qitish, muammoli vaziyatlardan chiqish mashg'ulotlari, debat va treninglar samarali natijalar bergani ta'kidlanadi. Bu metodlar orqali talabalar nazariy bilimlarni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash, yangi g'oyalar ishlab chiqish va jamoaviy faoliyatda o'zini namoyon qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar [7]. Shu bois, adabiyotlarni umumiy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, kreativ yondashuv — bu nafaqat ta'limning samaradorligini oshiruvchi pedagogik uslub, balki talabalarining shaxsiy va kasbiy kamolotiga xizmat qiluvchi kompleks mexanizm hisoblanadi [8].

Materiallar va usullar. Tadqiqotning asosiy materiali sifatida Toshkent shahridagi oliy ta'lim muassasalarining 2–3-bosqichida tahsil olayotgan jami 100 nafar talaba tanlab olindi. Ular tajriba va nazorat guruhlariga bo'lindi. Tajriba guruhida mashg'ulotlar kreativ yondashuv asosida olib borildi, nazorat guruhida esa an'anaviy o'quv metodlari qo'llanildi. Ushbu tajriba orqali kreativ yondashuvning ta'lim jarayonidagi samaradorligi va talabalarining kasbiy sifatlarini rivojlantirishdagi o'rni aniqlashga harakat qilindi.

Metodologik asos sifatida nazariy, empirik, eksperimental hamda matematik-statistik metodlardan foydalanildi. Nazariy metodlar orqali mavzuga oid ilmiy manbalar o'rganildi va umumlashtirildi. Empirik metodlar yordamida talabalar bilan so'rovnoma, suhbat, test va kuzatuv ishlari amalga oshirildi. Eksperimental metodlar asosida esa kreativ metodlar bilan tashkil etilgan mashg'ulotlar samarasi tekshirildi. Statistik tahlil natijalarning ilmiy ishonchliligini ta'minladi.

Jarayon uch bosqichda amalga oshirildi: boshlang'ich diagnostika, tajriba bosqichi va yakuniy diagnostika. Boshlang'ich bosqichda talabalar bilim va kasbiy sifatlari darajasi o'lchandi. Tajriba bosqichida kreativ metodlar – "aqliy hujum", loyiha ishlari, muammoli vaziyatlardan chiqish mashqlari va ijodiy topshiriqlar asosida mashg'ulotlar tashkil etildi. Yakuniy bosqichda esa tajriba va nazorat guruhlari o'rtasidagi natijalar taqqoslandi.

Quyidagi jadvalda tadqiqot bosqichlari, qo'llanilgan faoliyatlar va olingan natijalar umumlashtirib berilgan:

Bosqichlar	Amalga oshirilgan faoliyatlar	Asosiy natijalar
Boshlang'ich diagnostika	So'rovnoma, test, suhbat, kuzatuv	Talabalarning kasbiy sifatlari boshlang'ich darajada aniqlangan
Tajriba bosqichi	Kreativ metodlar asosida mashg'ulotlar, loyiha ishlari	Mustaqil fikrlash, ijodiy salohiyat, hamkorlik ko'nikmalari rivojlangan
Yakuniy diagnostika	Solishtirma tahlil (nazorat va tajriba guruhleri)	Kreativ yondashuv samaradorligi tasdiqlangan

Mazkur jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, kreativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning nafaqat bilim olish faoliyatini, balki ularning kasbiy sifatlarini ham samarali shakllantirish imkonini bergan.

Tadqiqot muhokamasi. Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, kreativ yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarda kasbiy sifatlarning samarali rivojlanishiga yordam beradi. Tadqiqotning tajriba va nazorat guruhleri natijalari o'rtasidagi farq buni yaqqol isbotladi. Tajriba guruhida o'quv mashg'ulotlari davomida kreativ metodlardan foydalanilganligi sababli talabalar mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarga yangicha yechim topish, innovatsion g'oyalarni ilgari surish hamda jamoada faol ishlash kabi ko'nikmalarni an'anaviy o'qitish usullariga qaraganda ancha tezroq shakllantirdilar. So'rovnomalar va test natijalari ham ushbu jarayonni tasdiqladi. Tajriba guruhida talabalar o'z kasbiy sifatlarini oshirishga yuqori motivatsiya bildirgan, ularda o'ziga ishonch, tashabbuskorlik va ijodkorlik darajasi sezilarli ortgan. Nazorat guruhida esa bunday o'zgarishlar juda past darajada kuzatildi. Bu esa kreativ yondashuvning ta'lim samaradorligidagi ustunliklarini ochib beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, kreativ yondashuv asosida ishlash talabalarda nafaqat kasbiy sifatlarni, balki umumiy shaxsiy kompetensiyalarni ham rivojlantiradi. Jumladan, kommunikativ madaniyat, tezkor fikrlash, moslashuvchanlik, yangilik yaratishga intilish va liderlik fazilatlarini shakllanadi. Bu esa talabalarning kelajakdagi kasbiy faoliyatida raqobatbardosh bo'lishini ta'minlaydi. Yana bir muhim jihat shundaki, kreativ metodlardan foydalanilgan mashg'ulotlarda talabalar bilimni passiv qabul qiluvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida qatnashadilar. Bu jarayon ularni darsga qiziqitirish, mustaqil izlanishga undash va ijodiy faoliyatga jalb etishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Shunday qilib, tadqiqot natijalari asosida aytish mumkinki, kreativ yondashuvni ta'lim jarayoniga keng joriy etish talabalarda kasbiy sifatlarni shakllantirishning samarali mexanizmi hisoblanadi. U nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlaydi, balki ularni amaliyot bilan bog'laydi va shaxsiy rivojlanishni ham qo'llab-quvvatlaydi.

Xulosa. Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kreativ yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarda kasbiy sifatlarni shakllantirish va

takomillashtirishda yuqori samaradorlikka ega. Tajriba va nazorat guruhlari taqqoslanganda, kreativ metodlar qoʻllangan talabalarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, tashabbuskorlik, hamkorlikda ishlash, muammoli vaziyatlarga yangicha yondashish va liderlik kabi sifatning sezilarli darajada rivojlanganligi kuzatildi.

Kreativ yondashuv taʼlim jarayonini faollashtiradi, talabalarning bilim olishga boʻlgan motivatsiyasini kuchaytiradi va ularni nazariy bilimlarni amaliyotda qoʻllashga tayyorlaydi. Shuningdek, bu yondashuv ularning shaxsiy rivojlanishi, kommunikativ madaniyati va raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday qilib, taʼlim jarayonida kreativ yondashuvdan keng foydalanish, pedagogik metodlarni yangilash va interaktiv usullarni joriy etish talabalarni bozor iqtisodiyoti talablariga javob beradigan, yangilik yaratishga qodir, masʼuliyatli va ijodiy salohiyatga ega mutaxassis sifatida tarbiyalashda eng samarali mexanizmlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Guilford, J. P. The Nature of Human Intelligence. New York: McGraw-Hill, 1967.
2. Torrance, E. P. Creativity: Its Measurement and Development. New York: Scholastic Testing Service, 1974.
3. Amabile, T. M. Creativity in Context: Update to “The Social Psychology of Creativity”. Boulder, CO: Westview Press, 1996.
4. Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. Defying the Crowd: Cultivating Creativity in a Culture of Conformity. New York: Free Press, 1995.
5. Beghetto, R. A., & Kaufman, J. C. Nurturing Creativity in the Classroom. New York: Cambridge University Press, 2010.
6. Cropley, A. J. Creativity in Education and Learning: A Guide for Teachers and Educators. London: Routledge, 2001.
7. Csikszentmihalyi, M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. New York: Harper Perennial, 1997.
8. Runco, M. A., & Jaeger, G. J. The Standard Definition of Creativity. Creativity Research Journal, 24(1), 92–96, 2012.